

вивчення. До заняття необхідно продумати поділ аудиторії (класу, збірної групи) на підгрупи, ґрунтуючись на принципі рівномірності: підготовленості, у здатності висловлювати свої думки й ін. Важливо, щоб в одній групі не виявилися пасивні учні, а в іншій – лише лідери. Підсумки підбиваються коротко і по суті. Бажано, щоб закінчення групової роботи було б і закінченням заняття, оскільки повертатися до фронтальної роботи іноді буває психологічно дискомфортно.

Отже, педагогічна сила літературних творів полягає у здібності захопити читачів авторським ідеалом і нав'язати йому віру в те, у що вірить і за що бореться сам автор.

ЛІТЕРАТУРА

1. Національна доктрина розвитку освіти. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/151.html>
2. Ушинський К.Д. Твори в шести томах. URL: <http://www.biografia.ru/>

Куца Лариса Петрівна,
кандидат філологічних наук, доцент
кафедри філологічних дисциплін початкової та дошкільної освіти
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

МЕТОДИЧНІ ПОСТУЛАТИ ІВАНА ФРАНКА

У СФЕРІ РИТОРИКИ

Як відомо, секрети інтерпретаційних засад, насамперед «вияснення» одного твору, в українській науці найбільшою мірою розкрив І. Франко. Його особисте риторичне вміння (за М. Коцюбинським, «виблискувало оригінальністю») сучасний франкознавець Б. Тихолоз включає у франківський універсалізм, ставлячи поруч з інтертекстуальністю, «книжністю», культурологічною насиченістю також і «риторичність, афористичність, інвокативність, полемічність...» [2, с. 8].

І. Франко пов'язував проблему риторичності викладу насамперед з інтонуванням тексту і розглядав у широкому контексті духовного життя тогочасного суспільства. У «Споминах із моїх гімназіяльних часів» та інших статтях акцентовано найперше на інтонаціях тексту, усного його викладу. У статтях найчастіше зустрічаються слова та словосполучення: «відчит», «вияснення», «деклямація», «голосне читання», «красне читання», «талановите відчитування», «добрий тон» тощо. Застерігаючи вчителів не вести своїх учнів в тогочасне «багно, приписане шкільною системою», І. Франко неодноразово наголошував, що учитель повинен пройти довгий шлях підготовки, щоб стати «читцем-артистом», застерігаючи одночасно не спотворювати при цьому природності *інтонацій тексту*. Треба бути особливо «осторожним» з майбутніми реципієнтами, тому перед читанням книжки дитині «мати повинна перед тим завсігди сама перечитати ту книгу» [4, с. 51]. У процесі читання дітей різних вікових категорій займає, за І. Франком, найперше вдало дібране інтонування тексту, яке він відносив до засобів, що навчають дітей «мозгом рушати». Завдяки інтонуванню вчитель має стати «художником-інтерпретатором, перепустити інформацію через свій інтелект, почуття, витворити живий і самобутній продукт» [1, с. 315]. Не тільки шкільний виклад літератури, але й університетська лекція повинна гармонійно поєднувати *раціональний та емоційний* чинники викладу знань. Саме інтонування твору І. Франко розглядав значно ширше, ніж інші аспекти риторики. Це для нього – *пафос* твору або «*правдивий запал автора*», завдяки якому його «любов до предмета видно з кожної її сторони». Франкові підходи до риторичних аспектів університетських викладів увиразнені у статті «Професор Омелян Огоновський». Увагу І. Франка привертає специфіка викладацького вміння Огоновського, спосіб «оброблення академічних викладів»: «виголошував свою лекцію спокійним, м'яким та звучним голосом». Загалом характер академічного викладу різнорідних наукових положень Ом. Огоновського І. Франко оцінював як такий, що не виходив із «*границь доброго тону*». Майстерність інтонування твору літератури І. Франко виводив також із «*здібності мислення*». В оповіданні

«Борис Граб» простежуємо, що воно, тобто *риторичне інтонування*, розглянуто у тому ряду, де знаходяться *«пам'ять, порядне думання, систематичність, а нарешті критичність»*. Додамо, що ілюстрацією до Франкових вимог комунікування у царині вивчення літератури учені вважають його габілітаційну університетську лекцію, називаючи її зразком академічного викладу. Лекція демонструвала Франкове володіння емоційними, але «невидимими нитками» та особливо майстерно пов'язаними між собою «потокми чітких речень».

Методичні постулати франкознавці відчитують у Франковому декламуванні власних творів. «Секрети акторської творчості» (В. Микитюк) у кожному окремому випадку залежали від складу аудиторії, якій він пропонував свої декламації. Естетичний вплив «відчитів» І. Франко пов'язував із доцільністю / недоцільністю засобів художньої образності. Вдало підібрані *тон читання, жестукуляція, «артистичне чуття»* та естетичний смак оратора забезпечують успіх. І. Франко окреслив також і ті аспекти, які послаблюють рецептивні зв'язки між промовцем і слухачем: іноді промовець допускається помилок у підборі твору, звідси «нема нічого легшого, як знудити публіку чи то занадто розтягненим та неясним описом, чи то довгою та банальною розмовою, чи то слабким та психологічно невідомим оповіданням подій» [3, с. 874–875]. В. Микитюк резюмує, що одним із неперехідних уроків І. Франка була «потреба враховувати специфіку викладання літератури як шкільного предмета, наголошувати на емоційному чинникові засвоєння белетристики, на естетичному факторі рецепції слова» [1, с. 332].

На сьогодні немає сумніву, що можна і треба простежувати цілісність риторичних інтересів І. Франка, власне франківську риторичну систему. Вона включає різноманітні інтепретаційні техніки стосовно форми і стилю літературознавчого аналізу та публічних виступів перед аудиторіями різних рівнів і кваліфікації. Висловлене ілюструє його студія «Соціальна акція, соціальне питання і соціалізм (Уваги над пастирським посланієм митрополита А. Шептицького «О квестії соціальній»)». І. Франко акцентує на інтелектуалізації виступу А. Шептицького («говорить про ті речі як європейець»),

дидактичній цілеспрямованості («силує думати кожного, хто хоче розмовляти з ним»), культурі мислення (вміє «класти дистинкції, розрізнення між речами та поняттями»), майстерності резюмувати, не оминаючи при цьому визначальних правил логіки, і особливо на майстерності у сфері цитування. Ще раз наголосимо, що важливими аспектами Франкового риторичного вміння дослідники називають емоційність і суб'єктивність інтерпретування. Пристрасний розгляд деяких художніх текстів був у І. Франка своєрідним захистом від деперсоналізації. Його численні розвідки позначені експресією переживань і почуттів самого інтерпретатора.

Отже, І. Франко продовжив багаті традиції українського риторичного слова. У його різножанрових текстах (публіцистичні статті, історико-літературні студії, художні твори, листування, виступи, рецензії тощо) знаходимо цілком сучасні рекомендації практичного характеру – не тільки теоретичні питання ораторства, але й окреслення перспектив розвитку риторики, наукове поглиблення ефективних форм впливу на аудиторію із обов'язковим врахуванням її особливостей. У своїх поліфункціональних студіях І. Франко переводив інтерпретацію у методичну площину, прямував до збагачення термінологічного словника української риторики, закладав сучасну генетичну структуру риторичної науки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Микитюк В. Іван Франко в історії української педагогіки. Дрогобич: РВВ ДДНУ ім.І.Франка. 2018. 488 с.
2. Стереометрія тексту: Студії над поетичними творами Івана Франка / М.М. Барабаш, В.В.Неборак, Б.С.Тихолоз та ін.; Упор. та наук. ред. Б.С. Тихолоз. Львів: Львівське відділення Інституту літератури ім.Т. Шевченка. 2010. 288 с.
3. Франко І. Вступне слово до публічних відчитів перед молоддю в залі «Руської Бесіди» 22 листопада 1911 року. *Додаткові томи до Зібрання творів у 50-ти томах*. Т. 54. К.: Наукова думка. С. 874-875.
4. Франко про освіту та виховання / Упор. та ред. Галина Сабат. Дрогобич: Коло. 2020. 435 с.